

ENERJİ GÜVENLİĞİ KAVRAMI: 1973 PETROL KRİZİ IŞIĞINDA BİR TARTIŞMA*

Energy Security Concept: A Discussion in light of 1973 Oil Crisis

Sefer YILMAZ**

Duhan K. KALKAN***

Özet

Bu çalışmada 1973 petrol krizinin enerji güvenliğine etkileri incelenmiştir. Enerji güvenliğinin kavramsal çerçevesi çizilmiş, neorealizm ve kaynak bağımlılığı yaklaşımı üzerinden kuramsal bir açıklamaya gidilmiştir. Krizin ortaya çıkmasına yol açan Arap-İsrail savaşlarına da kısaca değinilmiştir. Ayrıca krizin küresel ekonomiye etkileri üzerinde durulmuştur. Çalışmada, modern enerji güvenliğinin oluşmasında mezkûr krizin etkisi de vurgulanmıştır. Batılı devletlerin krizle başa çıkma adına uyguladıkları stratejiler ile aldıkları önlemler ve tüm bunların modern enerji güvenliğine etkileri tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ortadoğu, Ekonomik Kriz, Petrol, Enerji, Güvenlik.

Abstract

In this study, a discussion about the evolution of the concept of energy security is presented through the analysis of the case of 1973 oil crisis, the critical juncture led to a shift of modern understanding of energy security. This discussion, embracing the neorealist perspective and following the approach of source dependency, calls for a conceptual widening of energy security by including the economic dimension into the concept. This paper, along with this conceptual stretching, elucidates the impact of the 1973 oil crisis on global economy as well with a specific focus on the strategies that were taken by Western countries so as to tackle with the crisis along with the precautions.

Keywords: Middle East, Economic Crisis, Oil, Energy, Security.

---

* Makalenin Geliş Tarihi: 17.12.2017

Yayına Kabul Tarihi: 22.12.2017

** Doç. Dr., Müsteşar Yardımcısı, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, sefer.yilmaz@ab.gov.tr.

*** Dr., Uzman, T.C. Cumhurbaşkanlığı, kalkanduhan@yahoo.com

Giriş

Enerji kaynaklarının insanoğlunun yaşamı içindeki önemi tarihin neredeyse her döneminde büyük bir yer tutmuştur. Ancak bu önem sömürgecilik mücadelesi ve akabinde yaşanan sanayi devrimiyle birlikte artmış ve enerji kaynakları zamanla her açıdan stratejik bir değere dönüşmüştür. Bu durum devletleri enerji kaynaklarına ulaşma adına ittifaklar yapmaya, hatta birbirleri ile savaşmaya kadar götürmüştür.

Bu bağlamda çok sayıda enerji kaynağından bahsetmek mümkün olsa da 20. yüzyılın başından itibaren her alanda artan önemi, petrolün diğer kaynaklardan daha fazla ön plana çıkmasını sağlamıştır. Özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile akabinde Soğuk Savaş döneminin çift kutuplu dünyasında yaşanan mücadeleler bu bağlamda önemlidir. Her iki savaş esnasında devletler güç kapasitelerini korumak ve güçlendirmek adına petrol kaynaklarına ihtiyaç duymuş, hatta bu kaynaklara sahip bölgeleri kendi egemenlikleri altına alabilmenin yollarını aramış, stratejiler geliştirmiştir. İkinci Dünya savaşından sonra da petrol, yeniden sanayileşme sürecinin en temel enerji kaynağı haline gelmiştir.

Günümüzde petrol, dünya genelinde en fazla tüketilen enerji kaynağıdır. Özellikle ABD, Çin, Japonya, Hindistan ve Rusya gibi gelişmiş ülkeler petrol tüketim miktarlarında ilk sıralarda yer almaktadır. Diğer taraftan kanıtlanmış ham petrol rezervleri açısından en fazla kaynağın Ortadoğu coğrafyasında bulunduğu bilinmekte olup, bu durum bölgeye ayrı bir önem katmaktadır. 2040'lı yıllara gelindiğinde petrolün yine kullanım oranları baz alındığında en fazla tüketilen enerji kaynağı olacağı beklenmektedir.

Petrol başta olmak üzere enerji kaynakları, insanların yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Bu durum devletler açısından da böyledir. Enerji kaynakları devletlerin hayati ihtiyaçlarından birisi olmuş, hatta temel güvenlik sorunlarını arasına girmiştir. Buna rağmen halihazırda enerji güvenliğinin tanımına ilişkin evrensel bir uzlaşa sağlanmış değildir. Bunun en temel sebebi bu güvenlik algısının

ülkeden ÷lkeye farklılıklar arz ediyor olmasıdır. Yani bir devlet enerji güvenliğinin merkezine enerji talep güvenliğini koyuyorken, bir başka devlet enerji arz güvenliğini koymaktadır.

Enerji güvenliği kavramının bir bilinç olarak ortaya çıkması uzun bir süreç gerektirse de modern anlamda bir enerji güvenliği algısı Arap-İsrail savaşları ve bunun sonucunda vuku bulan 1973 petrol kriziyle oluşmuştur. Arap petrol üreticileri, kendi çıkarları doğrultusunda, Arap-İsrail savaşlarında İsrail yanlısı politikalar izleyen devletlere karşı petrol kozunu kullanma yolunu seçmiş, bu durum küresel ölçekli bir krize yol açmıştır.

Bu çalışmada 1973 petrol krizinin enerji güvenliğine etkileri tartişılacaktır. Bu kapsamda; “başta petrol olmak üzere enerji kaynakları devletlerarası ilişkilerde bir silah olarak kullanılabilir mi”, “Arap devletleri bu savaşlarda galip gelmiş olsalardı yine petrol kozu kullanır mıydı”, “bu kriz yaşanmamış olsaydı devletler yine alternatif enerji kaynakları veya tedarikçilerine yönelir miydi” gibi bazı sorulara cevap aranacaktır. Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk olarak konu kavramsal ve kuramsal boyutuyla ele alınacaktır. Bu kapsamda enerji güvenliği kavramı açıklanarak tarihsel süreç içerisindeki gelişimi üzerinde durulacak, akabinde neorealizm ve kaynak bağımlılığı yaklaşımı üzerinden konu tartişılacaktır. İkinci bölümde 1973 petrol krizinin yaşanmasına yol açan gelişmeler, özellikle Arap-İsrail savaşları incelenecektir. Ayrıca bu krizin ekonomiye ve enerji güvenliğine olan etkileri anlatılacaktır. Sonuç bölümünde ise konunun kısa bir özeti yapılarak, tartişma ve değerlendirmelere yer verilecektir.

1. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve:

1.1 Enerji Güvenliğine İlişkin Kavramsal Bir Bakış:

1.1.1 Bir Kavram Olarak Enerji Güvenliği:

Enerji güvenliği kavramının halihazırda üzerinde mutabakata varılmış, herkesçe kabul görmüş bir tanımı yoktur.¹ Bunun temel

¹ Chang Youngho-Yao Lixia, “Energy Security and Climate Change in ASEAN: Implications and Policies,” Mely Caballero A. vd., der., *Energy and Non-Traditional Security (NTS) in Asia*, Springer, New York 2012, s. 32.

sebebi kavramın farklı farklı zamanlara/durumlara veya aktörlere göre değişiklikler gösteriyor olmasıdır. Örneğin 1970'lerde enerji güvenliği kavramından algılanan fiyat manipölasyonları ve petrol ambargosu tehdidine rağmen uygun fiyatlarla petrolün teminiyken, günümüzde tüm enerji kaynaklarıyla ilgili güvenlik sorunları enerji güvenliği kavramının çerçevesini oluşturmaktadır. Kavram aktörlere göre de farklı anlamlar alabilmektedir. Bir devlet enerji zenginiyse bu devlet için enerji talep güvenliği ön plandayken, enerjiyi diğer ölkelerden temin eden devletler için enerji arz güvenliği önem arz etmektedir.²

Her ne kadar kavramın evrensel düzeyde kabul görmüş bir tanım bulunmasa da bazı uluslararası kuruluşlar ve akademisyenler kavrama ilişkin genel tanımlamalar yapmaya çalışmaktadır. Bunların başında Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) gelmektedir. IEA'ya göre enerji güvenliği; “enerji ihtiyacının var olan kesintisiz kaynaklardan, uygun fiyatlarla temin edilebilmesidir.”³ Dünya Enerji Konseyi ise bu kavramı “bir devletin kendi vatandaşlarına güvenilir ve sürdürülebilir, kesintisiz enerji hizmeti sağlayabilme yeteneği” olarak tanımlamaktadır.⁴ Avrupa Birliği kavramı tanımlarken; enerji bağımlılığı tehlikesine dikkat çekerek, “AB vatandaşları ve ekonomisi için istikrarlı ve bol miktarda enerjinin tedarik edilebilmesi durumuna vurgu yapmaktadır.⁵ NATO enerji güvenliğini ele alırken; enerji altyapısının tesisi, istikrarlı bir enerji arzı oluşturulması, ulaşım olanakları ve enerji nakil güzergahlarının korunması üzerinde durmaktadır.⁶ “Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli”nde ise enerji güvenliği kavramı; “yeterli, istikrarlı ve öngörülebilir bir enerji kaynağı sağlanabilmesi, üretim, depolama ve geliştirme için yeterli alt yapı oluşturulması, bu bağlamda teknolojiden yararlanılması, rekabetçi ve istikrarlı

2 Aleh Cherp-Jessica Jewell, “The Concept Of Energy Security: Beyond The Four As”, *Energy Policy*, Vol: 75, December 2014, s. 415-418.

3 International Energy Agency, “*Energy Security*”, <https://www.iea.org/topics/energysecurity/>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

4 Timur Davletov, “Rusya Federasyonu Enerji Güvenliği”, Sait Yılmaz, der., *III. Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyumu Bildirileri*, Beykent Üniversitesi Yayınları, No: 76, 2010, s. 46.

5 European Commission, “*Energy Security Strategy*”, <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy-and-energy-union/energy-security-strategy>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

6 NATO, “*Energy Security*”, <http://www.natolibguides.info/energysecurity>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

fiyatlarla enerji talebi ve arzının tesis edilmesi” hususlarını kapsayacak şekilde kullanılmıştır.⁷

Kavramın tanımlanmasına ilişkin bazı akademisyenlerin de çalışmaları bulunmaktadır. Enerji alanındaki çalışmalarıyla bilinen Daniel Yergin enerji güvenliğini en geniş anlamıyla “uygun maliyetlerle, yeterli miktarda enerjiye erişilebilmesi durumu” olarak tanımlamakta, ayrıca kavramın ülkeden ülkeye değişik gösterebileceğini ifade etmektedir. Yergin’e göre enerji güvenliği; gelişmiş ülkeler için enerji bağımlılığından kaynaklı riskler, gelişmekte olan ülkeler için enerji fiyatlarında yaşanan değişimlerin ödemeler dengesinde yaratmış olduğu etki, enerji zengini ülkeler için ise enerji talep güvenliğidir.⁸ Winzer ise enerji güvenliği tanımında devletlerin politik amaçlarına odaklanmakta ve bu amaçları ekonomik verimlilik ve sürdürülebilirlikle ilişkilendirmektedir. Bu bağlamda enerji hizmetlerinin güvenli tedarik zincirinin sağlanmasında hayati öneme haiz olduğu vurgulanmaktadır.⁹

Bahse konu hususlar çerçevesinde enerji güvenliğinin kapsamını üç ana başlığa ayırmak mümkündür. Bunlar fiziksel enerji güvenliği, ekonomik enerji güvenliği ve çevresel sürdürülebilirliktir. Enerji kaynaklarının aranması, üretimi, nakli, satışı sürecinde yaşanabilecek fiziksel güvenlik problemleri ile terör saldırıları ve diğer ülkelerin enerji güvenliğini tehdit eden faaliyetler enerji güvenliğinin fiziksel güvenlik tanımlamasının özünü oluşturmaktadır.¹⁰

Bununla birlikte enerji güvenliğinin ekonomiyi merkeze koyan ikinci tanımı ise enerji talep ve arz güvenlikleri ile ulaşım yolları güvenliği üzerinde durmaktadır. Kısaca bunlardan bahsetmekte fayda vardır. Enerji talep güvenliği ön planda olan devletler, enerji

---

7 The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), “*The Fifth Assessment Report*”, https://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/syr/AR5_SYR_FINAL_Annexes.pdf, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

8 Daniel Yergin, “Ensuring Energy Security”, *Foreign Affairs*, Vol: 85, No: 2, April 2006, s. 70-71.

9 Andre Månsson vd., “Assessing Energy Security: An Overview Of Commonly Used Methodologies”, *Energy*, Vol: 73, August 2014, s. 2.

10 Volkan Ediger, “Dünyada ve Türkiye’de Enerji Güvenliği”, İstanbul Kültür Üniversitesi Konferansı: Enerji Güvenliği; Dünya ve Türkiye, İstanbul Kültür Üniversitesi Ekamer Yayınları, İstanbul 2010, s. 46.

kaynaklarına sahip olan ve bu enerjiyi diğer devletlere satarak ekonomik anlamda gelir elde eden devletlerdir.¹¹ Bu devletler küresel enerji piyasasında sürekli ve yüksek fiyatlarla alıcı bulmayı hedeflemektedir. Rusya ve Suudi Arabistan gibi enerji zengini ülkeleri bu kategoride incelemek mümkündür. Arz güvenliğini, enerji güvenliğinin merkezine oturtan ülkeler (bazı AB ülkeleri gibi) ise enerji kaynakları açısından öz kaynakları kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yetemeyen ülkelerdir. Enerji kaynaklarının mevcudiyeti, hesaplılığı, sürdürülebilirliği ve erişilebilirliği hususları bu devletlerin enerji güvenliğinin merkezinde yer almaktadır.¹² Ulaşım yolları güvenliği ise enerji kaynaklarının küresel piyasada el değiştirmesi aşamasında önemlidir. Enerji kaynakları ağırlıklı olarak karalar üzerine inşa edilen boru hatları ile denizlerden tankerlerle taşınmakta olup, bu taşınma esnasında kullanılan güzergâhlar ayrıca bir güvenlik sorunu oluşturmaktadır. Ulaşım yollarına ilişkin güvenlik tanımı bu sorunlar üzerinde durmakta, enerjinin güvenli bir güzergâh/yol kullanılarak teslimi vurgulanmaktadır.

Enerji güvenliği kapsamında son yıllarda çevresel güvenliğe de sıklıkla değinilmektedir. Bu bağlamda gelecek kuşaklara daha güzel bir çevre bırakılması adına enerji kullanımında sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı vurgulanmaktadır.¹³

Görüldüğü üzere enerji güvenliği algısının ülkeden ülkeye, zamandan zamana farklılık göstermesi, kavramın tanımı ve yorumlanması üzerine yapılan tartışmaları çeşitlendirmektedir. Ancak ağırlıklı olarak enerji güvenliğinin birbiriyle bağlantılı fiziksel ve ekonomik temelli güvenliği üzerinde durulmaktadır. Fiziksel güvenlik kapsamında; kaynakların aranmasından satışına kadar olan süreçlerde ortaya çıkabilecek olan sorunlar ile terör saldırıları ve düşman ülkelerin zarar verici faaliyetleri ele alınabilmektedir. Arz ve talep güvenliği ile ulaşım yolları güvenliği ise ekonomik değerleri ön plana çıkaran hususlara vurgu yapmaktadır. Rusya gibi ülkeler enerji talep güvenliğini

11 Işıl Şirin Selçuk, *Küresel Isınma, Türkiye'nin Enerji Güvenliği ve Geleceğe Yönelik Enerji Politikaları*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2010, s. 32.

12 The Global Energy Assessment (GEA) Writing Team, *"Toward a Sustainable Future"*, Cambridge University Press, Cambridge 2012, s. 330.

13 İçişleri Bakanlığı Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, *"Güvenlik Terimleri Sözlüğü"*, Ankara 2017, s. 193.

ön planda tutarak, enerji kaynaklarını yüksek fiyatlara ve birbirinden farklı alıcılara satmayı hedeflerken; Almanya gibi ülkeler ise enerji arz güvenliği çerçevesinde bir ülkeye bağımlı kalmadan, uygun fiyata ve sürekli bir şekilde kaynak teminini amaçlamaktadır. Bununla birlikte Türkiye gibi güzergâh ülkeleri de enerji kaynaklarının nakli aşamasında enerji koridoru olabilmek için politikalar üretmektedir.

1.1.2. Enerji Güvenliği Kavramının Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimi:

Enerji güvenliğinin 21. yüzyılın en önemli güvenlik problemleri arasında yer alması tarihsel süreçte yaşanan pek çok olayın sonucudur. Ancak bazı olaylar kavramı ülkelerin salt iç meselesi olmaktan çıkarmış, sonuçları itibariyle bölgesel ve küresel etkilere yol açarak, kavramın günümüzde evrensel bir nitelik taşımasını sağlamıştır. Aslında insanoğunun enerji kaynaklarının temini üzerine vermiş olduğu mücadele ilk çağlara kadar götürülebilmektedir. Her dönem insanlar yemeklerini pişirme, ısınma, aydınlatma amacıyla enerjiye ihtiyaç duymuş, bunu temin etmenin yollarını aramıştır. Bireysel ihtiyaçlarla başlayan bu süreç, zamanla devletleri ilgilendiren ihtiyaçlar bütününe dönüşerek, devletlerin politika ve güvenlik öncelikleri arasına girmiştir.

Enerji güvenliğinin tarihsel süreç içerisinde gelişiminde şüphesiz ki Sanayi Devrimi etkili olmuştur. Sanayi devrimiyle birlikte toplumsal hayatın pek çok alanında yaşanan ilerlemede enerji kaynaklarının büyük bir rolü bulunmakta olup, bu ihtiyaç enerjinin teminini zorunlu kılmıştır. Hatta bu konu devletler açısından ulusal güvenlik ve dış politika unsurlarından biri haline gelmiş, devletler enerjinin teminini sağlamaya çalışmakla birlikte rakip devletlerin enerji temin girişimlerini önlemeye çalışmış, gerektiğinde bu uğurda ittifaklar kurmaktan çekinmemiştir. Böylelikle Sanayi devrimi enerji güvenliği kavramının ortaya çıkışında önemli bir kırılma olmuştur.¹⁴

20.yy'da yaşanan güç mücadeleleri ile dünya savaşları da enerji güvenliğinin tarihsel süreçteki gelişimini etkilemiş, kavram "askeri" ihtiyaçlar bütünü içerisinde anılmaya başlamıştır. 20. yüzyılın başında

---

14 Bilal Karabulut, "Enerji Güvenliğine Küresel Ölçekli Bir Bakış", *Savunma Bilimleri Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1, Mayıs 2016, s. 35.

İngiltere'nin denizlerde sahip olduğu hakimiyeti korumak adına kömürle çalışan savaş gemilerini petrolele çalışır hale getirmesi bir milat olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte iki dünya savaşı esnasında da çatışan devletlerin enerji kaynaklarına duydukları ihtiyaç ve bunun teminine ilişkin geliştirdikleri stratejiler enerji güvenliği algısını önemli bir noktaya taşımıştır.¹⁵

Yine 20. Yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Meksika, İran, Venezuela, Katar, Suudi Arabistan, Irak, Cezayir, Libya gibi ülkelerde enerji kaynaklarının millileştirilerek yönetimlerinin sağlanmasına ilişkin adımlar atılmıştır. Enerji güvenliğinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimine yol açan olaylardan birisi de 20. yüzyılın ortalarında OPEC'in kurulmuş olmasıdır. Böylelikle petrol üreticisi devletler petrol arz güvenliğini temel alarak bir arada hareket etmeyi amaçlamış, petrol fiyatlarının belirlenmesi dahil bu konuda ortak politikalar yürütmek istemiştir.¹⁶

Yaşanan dünya savaşları sırasında ve Soğuk Savaş döneminde enerji güvenliği uluslararası sistemde önemini muhafaza etse de modern anlamda enerji güvenliği algısının oluşmasında Arap-İsrail savaşları neticesinde 1970'lerde uygulanan petrol ambargosu etkili olmuş, arz miktarının azalmasıyla artan petrol fiyatları nedeniyle küresel ölçekli bir kriz yaşanmıştır. Bu durum ABD gibi bazı Batılı devletlerin enerji güvenliği kavramını güvenlik öncelikleri arasına almasına yol açmış, modern enerji güvenliğinin temelleri atılmıştır.¹⁷ Diğer taraftan 1990'lardan sonra küresel politikayı doğrudan etkilen Körfez Krizleri, Arap Baharı Hareketleri ve bazı Ortadoğu ülkelerinde gerçekleşen devrimler, Rusya-Ukrayna Krizi ile öngörülemeyen uluslararası gelişmeler küresel enerji piyasası ile ekonomik sistemi olumsuz yönde etkilemiş, enerji güvenliği petrolün yanı sıra diğer kaynaklara da önem atfeden bugünkü halini almıştır.

15 Barry Barton vd., "Introduction: The Growth Of Concern For Energy Security", Barry Barton vd., der., *Energy Security: Managing Risk in a Dynamic Legal and Regulatory Environment*, Oxford University Press, New York 2004, s. 3.

16 Karabulut, a.g.m., s. 36.

17 Mitat Çelikpala, *Enerji Güvenliği: NATO'nun Yeni Tehdit Algısı*, Mustafa Aydın, der., Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013, s. 8-9.

1.2. Kuramsal Çerçeve:

Uluslararası ilişkiler teorileri içerisinde enerji güvenliği kavramını tümüyle karşılayabilen bir yaklaşım bulunmamaktadır. Bunun en temel sebebi kavramın evrensel olarak kabul görmüş bir tanımının olmamasıdır. Ancak çeşitli kuramlar güvenlik, güç, çıkar ilişkileri gibi kavramlar üzerinden konuya ilişkin bir açıklama getirmeye çalışmaktadır.¹⁸ Diğer taraftan kavramın diğer disiplinleri de ilgilendiren bazı özelliklerinin bulunması bu kavrama multidisipliner bir anlam da yüklemektedir. Bu sebeple söz konusu çalışmada 1973 petrol krizinin enerji güvenliğine olan etkisi, neorealizm ve kaynak bağımlılığı yaklaşımı çerçevesinde ele alınacaktır.

1.2.1. Neorealizm:

İkinci Dünya savaşının sona ermesi akabinde uluslararası sistemde, Soğuk Savaş dönemi olarak da adlandırılan, iki kutuplu bir yapı oluşmuştur. Bu süreçte askeri güç, çıkar öncelikleri, rekabet, ittifak ilişkileri ile kolektif güvenlik anlayışı ön plana çıkmıştır. Ancak 1970'lere gelindiğinde doğu ve batı blokları içerisinde bazı anlaşmazlıklar başlamış, Avrupa devletleri ekonomik temelli faaliyetlere ağırlık vermiş, ABD Vietnam savaşında hezimet yaşamış ve 1973 petrol kriziyle birlikte petrolün bir silah olarak kullanılabilirdiği görülmüştür. Yaşanan bu gelişmeler salt askeri gücü merkezine koyarak sistemi açıklamaya çalışan Realizmin sorgulanmasına yol açmıştır.¹⁹

İşte bu sorgulama Neorealizm akımının doğmasına olanak sağlamıştır. Kenneth Waltz'un 1979 yılında yazdığı "Theory of International Politics" isimli çalışma bu bağlamda milat olarak kabul edilmiştir.²⁰ Neorealizm, özellikle sistemin yapısı, güç ve güvenlik unsurları ile çıkar ilişkileri üzerine farklı bakış açıları getirebilmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada ise Neorealizmin, enerji güvenliği bağlamında güç, ulusal çıkar ve güvenlik kavramları üzerinde durulacaktır.

18 Giedrius Česnakas, "Energy Resources In Foreign Policy: A Theoretical Approach", *Baltic Journal of Law & Politics*, 2010, Vol: 3, Issue: 1, s. 31.

19 Klevis Kolasi, "Soğuk Savaş'ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 68, No:2, 2013, s. 158.

20 Jack Donnelly, *Realism and International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge 2000, s. 16.

Bu kavramlardan ilki güç olgusudur. Realistlerin aksine neorealist düşünürler güç kavramını salt askeri güç olarak nitelendirmemektedir. Ekonomik, coğrafi, demografik ve kültürel öğelerin de gücün önemli bir bileşeni olduğu, bu bileşenlerin askeri güce ulaşma noktasında araç olduğu kabul görmektedir. Ekonomik güç kapsamında devletlerin ekonomik durumları, sahip oldukları ticaret hacimleri, borçlanma verileri ve Gayrisafi yurt içi hasılları (GSYİH) ele alınmakta olup, enerji kaynakları / güvenliği kavramı da gücün ekonomik boyutunun içerisinde değerlendirilmektedir.²¹Bir anlamda enerji kaynakları bir devletin ekonomisi için hayati öneme haizdir. Güçlü bir ekonomi ise diğer bileşenlerle birlikte değerlendirildiğinde askeri açıdan güç sahibi olmanın vazgeçilmez koşuludur.

Neorealizmin ulusal çıkar ve ulusal güvenlik kavramına vermiş olduğu önemde de enerji güvenliği ile örtüşen hususları bulmak mümkündür. Neorealizme göre; devletler arası işbirliği her ne kadar mümkün görölse de, işin özünde devletler kendi çıkarları çerçevesinde hareket etmekte, kendi iç/dış güvenlik önceliklerini de bu bağlamda belirlemektedir.²² Enerji güvenliği bağlamında da bu durum söz konusudur. Enerji kaynaklarının bir silah olarak kullanılabilmesinden hareketle, her devlet enerji politikaları kapsamında öncelikle kendi çıkarları ve güvenlik önceliklerini gözetmektedir. Bu bağlamda; enerjide öncelikle dışa olan akabinde herhangi bir tedarikçiye olan bağımlılığın azaltılması önemlidir. Bunun için devletler birden fazla ülkeden enerji ihtiyacını temin etmeye çalışmakta, kendi öz kaynakları içerisinde alternatif enerji kaynaklarına yönelmektedir. Ayrıca enerji kaynaklarının aranması, çıkarılması, satılması ve nakli aşamalarında yaşanan her türlü güvenlik sorunu da güvenlik öncelikleri arasında değerlendirilmektedir.

1.2.2. Kaynak Bağımlılığı Yaklaşımı:

Pfeffer ve Salancik tarafından 1978 yılında yazılan “The External Central of Organizations: A Resource Dependence Perspective” isimli

21 Ergin Güneş, “Günümüz Uluslararası Siyasal Sistemin Yapısı ve Güç Dağılımı”, *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 23, 2012, s. 82.

22 Ömer Göksel İşyar, *Karşılaştırmalı Dış Politikalar Yöntemler-Modeller-Örnekler ve Karşılaştırmalı Türk Dış Politikası*, Dora Yayıncılık, Bursa 2013, s. 291-292.

çalışmada “Kaynak Bağımlılığı Teorisi” ilk kez sistemli bir şekilde ortaya konulmuş, zamanla örgüt kuramı ve stratejik yönetim alanındaki en etkili teorilerden biri haline gelmiştir.²³

Söz konusu teori en genel hatlarıyla; “aktörlerin/örgütlerin kendi varlıklarını devam ettirebilmek için kaynak ihtiyaçlarını karşılamaları gerektiğine” vurgu yapmaktadır.²⁴ Bu devamlılığı olan zorunlu bir süreçtir. Bu yüzden öz kaynakların olmadığı veya yetmediği durumlarda dışarıdan kaynak temini sağlanmalıdır.²⁵ Benzer bir durum enerji güvenliği açısından da geçerlidir. Devletlerin uluslararası sistemde varlıklarını devam ettirebilmeleri için toplumsal yaşamın her alanında kullanılan enerji kaynaklarını temin etmeleri gerekmektedir. Birçok ülke açısından bunu öz kaynaklarından karşılamak mümkün değildir. Bu nedenle devletler enerji ihtiyaçlarını dışarıdan ve sürekli bir biçimde sağlamak zorunda kalmaktadır.

Kaynak Bağımlılığı Yaklaşımı açısından güç ve ittifak ilişkileri kavramları ön planda olup, enerji güvenliği ile birlikte ele alındığında bu kavramlardan da kısaca bahsetmekte fayda bulunmaktadır.

Kaynak Bağımlılığı Yaklaşımında, aktörler açısından güç kavramı büyük önem arz etmektedir. Kaynaklara ulaşabilmek ancak sahip olunan güç ile mümkündür. Özellikle kaynakların temini aşamasında birbirinden farklı güçlere sahip farklı aktörlerin de devreye giriyor olması, aktörler arasında bir mücadele ortamına yol açmaktadır. Kaynağın önemi ve aciliyeti arttıkça, aktörler arasında yaşanan kaynak mücadelesinin şiddeti de aynı oranda artmaktadır. Bu durum aktörlerin sadece güç unsuruna sahip olmasını değil, aynı zamanda gücü belli bir strateji ve planlama doğrultusunda kullanmalarını da elzem kılmaktadır.²⁶ Enerji güvenliği açısından da benzer şeyleri söylemek mümkündür. Tüm devletler hesaplı ve sürekli olacak şekilde

---

23 Amy J. Hillman vd., “Resource Dependence Theory: A Review”, *Journal of Management*, Vol: 35, Issue: 6, 2009, s. 404.

24 Ayşe Küçük Yılmaz-Triant Flouris, *Corporate Risk Management for International Business*, Springer, Singapore 2017, s. 49.

25 Jerry Paul Sheppard, “A Resource Dependence Approach to Organizational Failure”, *Social Science Research*, Vol: 24, 1995, s. 33.

26 Hikmet Karadal, “Kaynak Bağımlılığı Üzerine Yapılan Çalışmaların İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi”, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, 2014, s. 15-16.

enerji ihtiyacını, enerji zengini tedarikçi ülkelerden karşılamayı amaçlamaktadır. Ancak tedarikçi ülkelerin, kendi ihtiyaçları da dikkate alındığında, sahip oldukları enerji kaynakları sınırlıdır. Bu durum enerji fakiri ülkelerin bu kaynaklara sahip olabilmek adına mücadele içerisinde girmesine yol açabilmekte, aralarından güçlü olanlar bu mücadelede öne çıkabilmektedir. Devletlerin bu amaçla belirlemiş olduğu politikalar ve stratejiler de mücadeleyi kazanmalarında etkili olabilmektedir.

Kaynak Bağımlılığı Yaklaşımına göre; bu mücadele ortamında aktörler stratejik işbirliği içerisinde hareket etmek zorundadır. Böylelikle bir aktörün, tek başına hareket ederek alacağı verimden çok daha fazlasını, bir işbirliği ağı içerisinde bulunarak alabileceği ifade edilmektedir.²⁷ Enerji güvenliğinde de benzer hususlara vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda devletlerin kazan-kazan ilişkilerine dayanan enerji projeleri hayata geçirilmektedir. Enerji nakil hatlarının inşası aşamasında aynı güzergahta yer alan devletlerin işbirliği içinde hareket etmeleri bunun tipik bir örneğidir. Ayrıca Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC), Avrupa Birliği, NATO gibi örgütlerin kendi üyelerinin çıkarları doğrultusunda oluşturduğu enerji politikaları da işbirliğinin bir sonucudur.

Her iki yaklaşım çerçevesinde ele alındığında enerji güvenliği kavramının multidisipliner yani çok disiplinli bir özelliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Kavram içerisinde; kaynakların temini ve yönetimi, strateji, planlama, güç ilişkileri, ulusal çıkarlar, güvenlik tehditleri, ülkeler arası ilişkiler ve ittifaklar gibi birçok farklı unsur barındırmaktadır. Bu hususlar kapsamında, her iki yaklaşım çerçevesinde konuyu kısaca özetlemekte fayda vardır.

Gerçekten de tüm devletler açısından enerji kaynakları vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Bazı devletler bu ihtiyacı kendi öz kaynaklarıyla karşılar, bazı devletler bunu dışarıdan yani diğer ülkelerden temin etmek durumundadır. Zengin enerji kaynaklarına sahip ülkeler açısından bu kaynakların başarılı bir şekilde yönetimi gerekmektedir.

27 Cemalettin Öcal Fidanboy-Hale Alan, “Kaynak Bağımlılığı ve Stratejik İşbirliği İlişkisi: Kaynak Özelliklerinin İş Birliği Oluşumuna Etkileri”, *Savunma Bilimleri Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 1, Mayıs 2013, s. 127.

Strateji ve planlamadan yoksun bir yönetim süreci devletlerin orta ve uzun vadede sorunlar yaşamasına yol açacaktır. Ayrıca bu devletler açısından enerji kaynakları önemli bir ekonomik güç unsurudur. Hem kaynaklardan sağlanan ekonomik gücün askeri güç kapasitesine dönüştürülmesi hem de enerji kartının rahatlıkla bir silah olarak kullanılabilmesi mümkündür. Enerji kaynakları açısından fakir olan ülkeler de mümkün olan en uygun maliyetlerle, süreklilik arz edecek şekilde bu kaynakları temin etmeyi hedeflemektedir. Bu devletler için, ihtiyacın dışarıdan temin edilmesi taraflar arasında bağımlılık ilişkisi doğuracağından bu durum önemli bir güvenlik sorunu oluşturmakta, hatta devletlerin ulusal çıkarlarını tehdit etmektedir. Devletler yaşanabilecek muhtemel riskleri minimize etmek ve çıkarlarını bir nebze de olsa gerçekleştirmek amacıyla ittifaklar kurmaktadır. Burada vurgulanan hususları 1973 petrol krizi esnasında gözlemek mümkündür.

2. 1973 Petrol Krizi Öncesi, Sonrası ve Etkileri:

2.1. 1973 Petrol Krizine Giden Yol: Arap-İsrail Savaşları:

Sadece Ortadoğu coğrafyası açısından değil, dünya siyasi tarihi açısından 20. yüzyılın en önemli olaylarından birisi hiç şüphesiz ki petrol yatağı Ortadoğu topraklarında 1948 yılında İsrail devletinin kurulmuş olmasıdır. ABD ve İngiltere'nin yoğun desteğiyle, Arap devletleri başta olmak üzere pek çok devletin tepkisine rağmen kurulan bu devlet varlığını sürdürebilmek adına çok sayıda savaşa girişmiş, öncelikle ayakta kalabilmiş, sonrasında ise yaşam alanını genişletmiştir.

Bu savaşlardan ilki İngiliz manda düzeninin sona ermesi ve 14 Mayıs 1948'de İsrail'in bağımsızlığını ilan etmesiyle yaşanmıştır. Başta ABD ve SSCB olmak üzere kısa zamanda bu devlet pek çok ülke tarafından tanınmıştır. Ancak Arap devletleri söz konusu bağımsızlık ilanını kabul etmediklerini ilan ederek, İsrail'e karşı savaş ilan etmişlerdir. İsrail; Mısır, Ürdün, Suriye ve Lübnan ordularını yenerek topraklarını ilk kez genişletmiştir.²⁸1948 yılında gerçekleştirilen savaşta beklenmedik bir yenilgi alan Mısır'da, Başbakan Nasır'ın 1956'da İngiliz ve Fransız

---

28 Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918-1994*, İmge Kitapevi, İstanbul 2005, s. 299-300.

şirketlerince işletilmekte olan Süveyş kanalının millileştirilmesine ilişkin aldığı bir karar ikinci Arap-İsrail savaşının yaşanmasının fitilini ateşlemiştir. İsrail, Britanya ve Fransa ile birlikte Mısır'a karşı savaş açmıştır. 1956 yılında başlayan savaşta bu devletler Mısır'a karşı ilerleme sağlamış, ancak ABD ve SSCB'nin Mısır lehine duruma müdahil olmasıyla İsrail, Britanya ve Fransa saldırılarını durdurarak askerlerini Mısır topraklarından çekmiştir.²⁹

Araplar ve İsraililer arasında yaşanan savaşların üçüncüsü de Altı Gün savaşları olarak da adlandırılan 1967 savaşıdır. Mezkûr savaşın taraflar arasındaki en kritik savaş olduğu değerlendirilmektedir. İsrail ile Mısır, Suriye, Ürdün ve Irak arasında gerçekleşen ve çeşitli cephelerde 6 gün süren bu savaşta İsrail Arap devletlerine karşı büyük bir üstünlük sağlamıştır. Bir anlamda Ortadoğu haritası yeniden çizilmiş, İsrail Sina Yarımadası, Golan Tepeleri, Batı Şeria ve Gazze gibi kritik bölgeleri işgal etmeyi başarmıştır.³⁰

Taraflar arasındaki dördüncü savaş (Yom Kippur) 1973 yılında gerçekleşmiştir. Mısır ve Suriye orduları, Yahudiler açısından kutsal kabul edilen Yom Kippur bayramı esnasında, Ekim 1973 yılında İsrail'e karşı saldırıya geçmiş, bazı bölgeleri ele geçirmeyi başarmıştır. Ancak ABD'nin özellikle lojistik desteğini alan İsrail ordusu kısa sürede toparlanarak üstünlüğü ele geçirmiş ve Arap ordularını mağlup etmiştir.³¹

Araplar ve Yahudiler arasında 1948-1973 yılları arasında yaşanan bu dört savaşla birlikte İsrail devleti sadece kurulmakla kalmamış, topraklarını genişletmiştir. Bu savaşlar 1973 petrol krizinin vuku bulmasının en önemli sebebidir. Arap devletleri yaşamış oldukları mağlubiyetlerin bir sebebi olarak da Batılı devletlerin İsrail'e vermiş oldukları desteği görmüş, ellerindeki en etkili güç olan petrol kozunu bu devletlere karşı kullanma yoluna gitmiştir. Bu durumun öncelikle küresel ekonomiye, akabinde ise modern enerji güvenliğine olan etkilerine bakmakta fayda bulunmaktadır.

29 Arash Beidollah Khani, "Egyptian-Israeli Relations, History, Progress, Challenges and Prospects in the Middle East", *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*, Vol: 7, No: 3, 2013, s. 96.

30 Sam Roberts, "The Six-Day War", *The New York Times Upfront*, April 2012, s. 17-18.

31 Elizabeth Stephens, "Caught On The Hop: The Yom Kippur War", *History Today*, October 2008, s. 44-50.

2.2. 1973 Petrol Krizi ve Ekonomiye Etkileri:

Arap petrol üreticilerinin 1973 yılındaki petrol krizinde başarılı olmalarında önceki yıllarda petrolü bir silah olarak kullanma adına yapmış oldukları başarısız girişimlerden çıkardıkları dersler etkili olmuştur. Bunlardan ilki; 1948-1949'lu yıllarda ki ilk Arap-İsrail savaşı esnasında Irak petrolünü Haifa limanına taşıyan boru hattının kapatılması ve Suudi petrolünü Ortadoğu'dan Akdeniz'e taşınması planlanan Trans-Arabian boru hattı projesinin iptal edilmesi olmuştur. İsraililer Venezuela gibi alternatif bölgelerden petrol ihtiyacını karşılayarak bu sorunu aşmışlar, böylelikle Arap ülkelerinin bu ilk girişimi istenilen etkiyi yaratamamıştır. Bir diğer başarısız girişim de 1950'lerin başında İran petrolünün millileştirilmesi ve akabinde uygulanan ambargolar sürecinde yaşanmış, bu süreç de Başbakan Musaddık'ın bir darbeyle görevinden indirilmesine yol açmıştır. 1956 yılındaki Arap-İsrail savaşları esnasında Arap devletleri üçüncü kez girişimde bulunmuş, Süveyş kanalı kapatılmış ve Irak petrollerini taşıyan boru hatları Suriyeliler tarafından patlatılarak petrol sevkiyatı durdurulmuştur. Bu gelişmeler Avrupa'da bir korku ortamı doğmasına yol açsa da Avrupalı devletler alternatif kaynaklar ve yollar üzerinden yaşanan olumsuzlukları minimize etmeyi başarmıştır. 1967 yılındaki dördüncü girişim üçüncü Arap-İsrail savaşları sırasında yine Süveyş Kanalı'nın kapatılmasıyla olmuştur. Ancak devamında Arap devletlerinin birlikte koordineli bir politika izleyememesi ve tüketici devletlerin ABD ile Venezuela'daki alternatif kaynaklara yönelmesi bu girişimin de beklenen etkiyi yaratamamasına neden olmuştur. Görüldüğü üzere petrol üreticisi Arap devletleri 1973 yılından önce de petrol kozunu kullanmak amacıyla bazı girişimlerde bulunmuş, ancak bu denemelerin hiçbiri 1973 yılındaki kadar etkili olamamıştır. Bunda Batının petrol temininde alternatif ülke, kaynak ve güzergâhlara yönelmesi ile Arap devletlerinin ortak bir politika izleyememesi etkili olmuştur. Ancak Batının artan ihtiyaçları ve Arap devletlerinin birlikte politika izleme adına atmış olduğu adımlar 1973 petrol krizinin doğmasına yardım etmiştir.³²

32 Charles Issawi, "The 1973 Oil Crisis and After", *Journal of Post Keynesian Economics*, Vol: 1, Issue: 2, 1979, s. 3-5.

1967 savaşında büyük bir hezimet yaşayan Arap devletleri petrolü daha etkili bir silah olarak kullanabilmenin yollarını aramış, Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Teşkilatı (OAPEC) kurulmuştur. Böylelikle ortak bir politika oluşturulması ve strateji belirlenmesi fikrinin temelleri atılmaya başlanmıştır. Bu durum Arap devletlerinin petrol konusunda bir arada hareket etmeleri ve bu kozu siyasi bir araç olarak kullanabilmeleri açısından önemli bir girişim olmuştur.³³

Diğer taraftan İkinci Dünya savaşı akabinde yakalanan kalkınma düzeyiyle birlikte başta Batılı devletler olmak üzere gelişmiş ülkelerin petrol ihtiyacı giderek artmıştır. 1973 yılı itibarıyla dünya genelinde tüketilen enerji kaynaklarının %46,2'lik kısmını petrol kaynakları, %40'luk kısmını ise doğalgaz ve kömür kaynakları oluşturmuştur.³⁴ Bununla birlikte bu tarihlerde Ortadoğu petrolünün dünyada kullanılan petrol kaynaklarının üçte birinden daha fazlasına sahip olduğu görülmektedir.³⁵

Örneğin 20. Yüzyılın ortalarına kadar kendi öz petrol kaynaklarıyla yetinebilen ABD 1970'lerin başına gelindiğinde ülkede tüketilen petrolün %20'sini diğer ülkelere temin etmeye başlamıştır. 1973 yılında günlük ithal edilen petrol miktarı 3,4 milyon varile ulaşmış, bu miktarın 1 milyon varili ise Arap devletlerinden sağlanmıştır.³⁶ Bir anlamda 1970'lerin hemen başında Arap petrolü ABD'nin petrol ihtiyacının önemli bir adresi haline gelmiştir.

İşte bu ortamda 1973 yılındaki Arap-İsrail savaşlarının dördüncüsü olan ve Yom Kippur savaşı olarak adlandırılan savaş başlamış, petrol krizi de bu savaştan kısa bir süre sonra patlak vermiştir. Arap devletleri, İsrail'e destek veren ülkelere karşı petrolün siyasi bir araç olarak nasıl kullanılacağına yollarını aramış, bu kapsamda tartışmalar iki ana eksen üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlardan ilki üretimin ve ihracatın kısılması, ikincisi ise fiyatların yükseltilmesi olmuştur. Ancak üretimin ve buna bağlı olarak ihracatın kısılması zaten gelişmişlik düzeyi az

33 Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi Cilt I: 1914-1980*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1991, s. 726.

34 International Energy Agency, "Key World Energy Statistics-2017", s. 6.

35 International Energy Agency, *a.g.e.*, s. 12.

36 Keith Reid, "1973 Oil Crisis", *National Petroleum News* 96, Vol: 9, August 2004, s. 18.

olan bu devletlerin ekonomilerine de zarar verebileceği düşüncesiyle, ikinci yol olan fiyatların yükseltilmesi politikasının uygulanmasına karar verilmiş ve bu strateji hayata geçirilmiştir.³⁷

Bu kapsamda 16 Ekim 1973'te OPEC ülkeleri varil fiyatı 3,09 USD olan petrolün fiyatında artış yapacağını açıklamış, OAPEC üyesi Arap devletleri de 17 Ekim 1973'te aldıkları bir karar çerçevesinde İsrail'in işgal ettiği Arap topraklarından çekilmesine kadar her ay petrol üretiminde %5'lik bir azalmaya gideceğini beyan etmişlerdir. Hatta ilerleyen günlerde ABD ve Hollanda'ya İsrail'e olan desteklerinden dolayı tam bir petrol ambargosu uygulanması fikri bile gündeme getirilmiş, ancak hayata geçirilmemiştir.³⁸

Yaşanan söz konusu gelişmeler nedeniyle petrol fiyatları 1974 yılının sonunda 4,75 USD'ye, 1975 yılında ise 12,21 USD'ye yükselmiştir.³⁹ Petrol fiyatlarının kısa süre içerisinde artması petrol üreticileri ve petrole ihtiyaç duyan ülkelerin ekonomilerinde ciddi değişimlere yol açmıştır. Petrol üreticileri önemli gelirler elde ederken, petrolü dışarıdan temin eden ülkelerin ekonomileri büyük zarar görmüştür. Bu durum "üretim kapasitelerinin, işsizliğin ve yetersiz bir ekonomik büyüme ile birlikte yüksek fiyat artışlarının görüldüğü" stagflasyon krizine dönüşmüş, fiyat istikrarı ve tam istihdam sağlanamaz duruma gelinmiştir.⁴⁰ 1973 kriziyle başta ABD, Almanya, Fransa, Birleşik Krallık, Japonya ve Hollanda gibi olmak üzere pek çok devlet bu durumdan etkilenmiş, ülkelerin büyüme oranları 1974-75'li yıllarda negatif yönlü seyretmiştir. Bu durum ayrıca enflasyon ve işsizlik oranlarına da yansımıştır. ABD'de 1972 yılında %3,3 olan yıllık enflasyon oranı 1973'te %6,2'ye, 1974 yılında ise %11,1'e yükselmiştir. Bununla birlikte ABD'de 1973 yılında %4,89 olan işsizlik oranı 1975 yılında %8,47'ye kadar çıkmıştır.⁴¹

37 Armaoğlu, a.g.e., s. 726.

38 Alon Liel, *Turkey In the Middle East: Oil, Islam and Politics*, Lynne Rienner Publishers, Colorado 2001, s. 104.

39 Tim McMahon, "Historical Crude Oil Prices", *Inflation Data*, https://inflationdata.com/Inflation/Inflation_Rate/Historical_Oil_Prices_Table.asp, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

40 Salih Turhan, "Stagflasyon ve Maliye Politikası", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt: 43, 1987, s. 433.

41 Salih Öztürk-Selin Saygın, "1973 Petrol Krizinin Ekonomiye Etkileri ve Stagflasyon Olgusu", *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 12, s. 3-9.

2.3. 1973 Petrol Krizinin Enerji Güvenliğine Etkileri:

1973 petrol krizi enerji güvenliğini pek çok açıdan etkilemiştir. Özellikle enerji güvenliği kavramının tanımlanması (özellikle arz güvenliği), enerji bağımsızlığına verilen önemin artması, gelişmiş ülkelerin yeni enerji politikaları benimsemesi ve alternatif enerji sağlayıcılarına, kaynaklarına ve güzergâhlarına yönelmesi, Uluslararası Enerji Ajansı gibi kurumların kurulmasıyla kolektif mücadeleye dayalı politikaların benimsenmesi, tasarruf tedbirlerinin alınması gibi hususlar bu bağlamda değerlendirilmektedir. Bu hususları teker teker ele almakta fayda vardır.

Bunların başında yaşanan sürecin enerji güvenliği kavramının gelişimine sağladığı katkı yer almaktadır. Ancak burada üzerinde ağırlıklı durulan konu aslında enerji arz güvenliğidir. Üretici Arap devletlerinin petrol arzını kısıtlaması ve fiyatların artırılması durumu enerjiye ihtiyaç duyan devletleri ciddi şekilde etkilemiş, bu nedenle enerji arz güvenliği çerçevesinde bir tanımlamaya gidilmiştir. Bu kapsamda kaynakların mevcudiyeti, hesaplılığı, sürdürülebilirliği ve erişilebilirliği gibi temel hususlar ön plana çıkmıştır. Kısaca var olan enerji kaynaklarına uygun fiyatlarla, istenildiği zaman erişebilme durumu büyük önem kazanmıştır.

Mezkûr sürecin katmış olduğu diğer bir önem de modern dönemin enerji güvenliği algısının oluşmasındaki rolüdür. Petrolün siyasi ve ekonomik bir silah olarak kullanılmasından dolayı, ABD, Japonya, Almanya ve İngiltere gibi büyük güçlerin ekonomileri zarar görmüş, negatif yönde büyüme değerleri kaydedilmiş, işsizlik ve enflasyon rakamları çift haneli rakamlara çıkmıştır. 1973'te başlayan bu krizin, petrol fiyatları üzerindeki olumsuz etkisi 1980'lerde kaybolmaya başlasa da uluslararası sistemde ve devletlerin güvenlik önceliklerinde, enerjinin bir güvenlik meselesi haline gelebileceği, bu yüzden bu tehdide karşı önlemler alınması gerektiği hususu modern enerji güvenliğinin oluşmasında etkili olmuştur.⁴²Bu önlemlerin başında tasarruf tedbirleri gelmiştir. Başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerde

42 Cenk Sevim, "Petrol Rezervlerinin Zirve Noktasının Enerji Güvenliği Açısından Büyük Enerji Pazarları (ABD, AB, Çin Ve Hindistan) Üzerindeki Etkileri", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl 6, Sayı 11, s. 55.

petrol krizinin olumsuz etkilerini halk doğrudan hissetmeye başlamıştır. Artan fiyatlar nedeniyle vatandaşların diğer mallara ödeyecekleri alım güçleri de düşmüştür. Benzin istasyonlarının önünde uzun kuyruklar oluşmuş, araç başına belli bir limit belirlenmiş, ancak buna rağmen istasyonlardaki benzin kısa sürede tükenmiştir. Ayrıca kara yollarında hız limitlerinin düşürülmesiyle tasarruf sağlanmaya çalışılmıştır.⁴³ Alınan tüm tedbirlerin doğrudan halka yansımış olması, enerjiden kaynaklı güvenlik algısının insanların zihinlerine yerleşmesine yol açmıştır.

Petrol krizinin devletler üzerinde beklemedik etkiler yaratması devletleri krizle birlikte daha farklı önlemler almaya ve stratejiler geliştirmeye itmiştir. 1970-1980 yıllarını kapsayan süreçte gelişmiş ülkelerin uygulamaya çalıştığı strateji ve politikalara temel hatlarıyla bakmakta fayda bulunmaktadır. Bu ülkelerin başında ABD gelmektedir. 1973 yılında Başkanlık koltuğunda oturan Nixon hem kriz öncesi hem sonrası enerji güvenliği kavramına sıklıkla vurgu yapmıştır. 1973 yılı ortalarında Enerji Politikaları Ofisini (1974'te Federal Enerji İdaresi ismini almıştır.) kurarak ABD'nin enerji politikalarının oluşturulması ve şekillendirilmesini amaçlamıştır. 1973 krizinin başlamasıyla da "Bağımsızlık Projesi" isimli enerjide kendi öz kaynaklarıyla yetinebilme stratejisini gündeme getirmiştir. Benzer bir şekilde Başkan Gerald Ford da enerji güvenliği kapsamında nükleer enerji projelerine ağırlık vermiş, Alaska boru hattının inşa edilmesini sağlamıştır. 1970'li yılların sonlarına doğru Başkan olan Jimmy Carter ise enerji teminine ilişkin çok sayıda kanunu yürürlüğe sokmuş, ABD'nin enerji güvenliğini sağlamaya çalışmıştır.⁴⁴

Söz konusu krizden en fazla etkilenen bölgelerden bir diğeri de Avrupa coğrafyasında yer alan ülkeler ve Avrupa Ekonomik Topluluğu olmuştur. 1957-1972 yıllarını kapsayan süreçte Avrupa ülkelerinde kömür yerine ucuz ithal petrol kullanımı yaygındı ve öncelikli gündem

43 Kimberly Amadeo, "OPEC Oil Embargo: Causes and Effects of the Crisis", *The Balance*, <https://www.thebalance.com/opec-oil-embargo-causes-and-effects-of-the-crisis-3305806>, (Erişim Tarihi: 08.12.2017).

44 US Energy Department, "Energy-Timeline of Events: 1971 to 1980", <https://energy.gov/management/office-management/operational-management/history/doe-history-timeline/timeline-events-1>, (Erişim Tarihi: 09.12.2017).

maddeleri arasında enerji bir güvenlik sorunu olarak bulunmamaktaydı. Bir anlamda Avrupa ülkeleri de bu krize karşı hazırlıklı değildi.⁴⁵

Arap devletlerinin, Arap-İsrail savaşı esnasında petrolü bir silah olarak kullanması Avrupa ülkelerinde ciddi bir endişeye yol açmıştır. Bunun temel sebebi Avrupa ülkelerinin enerji kaynakları açısından Ortadoğu'ya bağımlı olmasıdır. Bu sebeple birçok Avrupa ülkesi doğrudan İsrail yanlısı bir politika izlemekten kaçınmış,⁴⁶ hatta Kasım ayının başında Topluluğunun Dışişleri Bakanları tarafından yapılan bir açıklamada; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nce alınan kararlara vurgu yapılarak, taraflara sorunun barışçıl yollarla çözümü önerilmiştir. Ayrıca kalıcı bir barış sağlanabilmesi için Filistinlilerin meşru haklarının gözetilmesi ve İsrail'in 1967'de ele geçirdiği bölgelerden çıkması gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁷ Görüldüğü üzere 1970'li yılların başlarında Avrupa ülkeleri petrol kaynakları açısından Ortadoğu'ya bağımlı bir görünüm sergilemektedir. Bu durum Arap-İsrail anlaşmazlığında bazı Avrupa devletlerini tarafsız politikalar izlemeye itmiştir. Bununla birlikte topluluk bünyesinde ortak bir enerji güvenliği politikası üretme yolunda da adımlar atılmıştır. 1974 yılı Eylül ayında topluluk "Yeni Enerji Politikası Stratejisini" kabul etmiştir. Buna göre tüketime azaltılması, enerji arz güvenliğine daha fazla önem verilmesi ve çevrenin korunmasına ilişkin önlemler alınması hedeflenmiştir.⁴⁸

Avrupa ülkeleri düzeyinde yapılmaya çalışılan kolektif mücadele anlayışı daha makro düzeyde, küresel ölçekli de ele alınmaya çalışılmıştır. 1974 yılında Washington'da düzenlenen enerji konferansıya Uluslararası Enerji Anlaşması doğmuş, böylelikle krizlerle başa çıkabilmek adına yeni enerji sistemi ana hatlarıyla

45 AlbertoTonini, "Energy Security and Diversity of Supply within the European Union 1973 – 2008 ", *Wilson Center*, <https://www.wilsoncenter.org/publication/energy-security-and-diversity-supplywithin-the-european-union-1973-2008>, (Erişim Tarihi: 09.12.2017).

46 Ersin Embel, "Avrupa İçin Ortak Dış Politika Oluşturma Sürecindeki İlk Adımlar: 1973 Arap-İsrail Savaşı Ve Avrupa Birliği", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 13, No: 1, 2014, s. 83.

47 Israel Ministry of Foreign Affairs, "16 Statements by European Community Foreign Ministers and Foreign Minister Eban- November 1973", <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook1/Pages/16%20Statements%20by%20European%20Community%20Foreign%20Minist.aspx>, (Erişim Tarihi: 09.12.2017).

48 Arzu Yorkan, "Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası ve Türkiye'ye Etkileri", *Bilge Strateji*, Cilt: 1, Sayı: 1, Güz 2009, s. 26.

çizilmeye çalışılmış, caydırıcı politikalar gündeme alınmıştır.⁴⁹ Uluslararası Enerji Ajansı'nın kurulması bu bağlamda atılan adımların başında gelmiştir. 1973 petrol krizinin olumsuz etkilerinin azaltılması amacıyla 1974 yılında kolektif işbirliğine dayalı kurulan bu yapı günümüzde de; enerji güvenliği, ekonomik kalkınma, çevre bilinci ve küresel ölçekli işbirliğine odaklanmaktadır.⁵⁰

1973 petrol krizinin enerji güvenliği bağlamında ortaya çıkardığı sonuçlardan biri de alternatif enerji kaynaklarına doğru bir arayışın başlamasıdır. Bu kaynakların başında petrole kıyasla daha çevreci olduğu bilinen doğalgaz gelmektedir. 1973 yılında doğalgazın dünya genelindeki tüketimi %16 civarındayken, doğalgaza olan yönelimle bu oran 2016 yılında %24'e yükselmiştir. Bununla birlikte nükleer enerji kaynakları ABD ve Almanya gibi gelişmiş ülkelerin alternatif enerji kaynaklarından birisi haline gelmiştir.⁵¹ Rüzgar enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelim açısından da petrol krizi önemli bir eşik olarak kabul edilmiştir.⁵² Diğer taraftan devletler belli bir coğrafyaya ve üreticiye bağımlı kalmamak adına da yeni stratejiler geliştirmeye çalışmıştır. Ortadoğu dışında Afrika, Latin Amerika ve Avrasya coğrafyasında yeni petrol ithalatçısı ülkeler alternatif bölgeler olarak ön plana çıkmıştır.

Yaşanan petrol kriziyle birlikte, devletlerin petrol arama faaliyetlerinde yeni yöntemleri deneme arzusu bu alanda teknolojik gelişmeler yaşanmasına yardımcı olmuş, böylelikle yeni nesil teknolojik ekipmanlar ve sistemlerle birlikte petrol arama faaliyetlerinden olumlu sonuçlar alınmaya başlanmıştır. Derin deniz arama faaliyetleri bu açıdan önem arz etmiştir. Denizlerde yapılan sondaj faaliyetleriyle birlikte devletler öz kaynaklarından petrol üretmeye başlamış, böylelikle enerji güvenliği bağlamında adımlar atılmıştır.⁵³

49 Daniel Yergin, *Enerjinin Geleceği: Petrol, Doğalgaz, Elektrik*, çev. Ümit Şensoy, Optimist Yayınları, İstanbul 2014, s. 298.

50 International Energy Agency, "Our Mission", <https://www.iea.org/about/ourmission/>, (Erişim Tarihi: 11.12.2017).

51 *Special Reports: World Electricity Generation, Nuclear Power, And Oil Markets*, IAEA Bulletin, Vol: 1, 1990, s. 33.

52 "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına Yatırımlar Artmalı", *Enerji Dergisi*, Aralık 2014, s. 77.

53 Cem Şimşek, "1974 OPEC Petrol Krizi Sonrası Petrol Fiyatları", *Enerji Enstitüsü*, <http://enerjiensitüsü.com/2015/01/14/analiz-1974-opec-petrol-krizi-sonrasi-petrol-fiyatlari/>, (Erişim Tarihi: 11.12.2017).

Sonuç

Günümüzde çok sayıda enerji kaynağı kullanılmaktadır. Ancak bunların içinde petrolün ayrı bir önemi vardır. Petrol halihazırda en fazla kullanılan ve ticareti en fazla yapılan enerji kaynağıdır. 2040'lı yıllara kadar bu durumun bu şekilde devam edeceği beklenmektedir.

Enerjinin uluslararası politikada önemi her geçen gün artmasına rağmen halihazırda enerji güvenliğinin evrensel ölçüde kabul görmüş tek bir tanımı yoktur. Bunun sebebi ülkeden ülkeye konuya bakışın farklılıklar göstermesidir. Enerji zengini bir ülke enerji güvenliğinin merkezine enerji talep güvenliği anlayışını koyarken, enerjiyi diğer ülkelerden ithal eden bir ülke için enerji güvenliğinden kasıt enerji arz güvenliği olmaktadır. Bir de küreselleşmeyle birlikte son yıllarda önem kazanan ulaşım yolları güvenliği anlayışı vardır ki, bu da güzergâh ülkeler açısından önemlidir.

Enerji güvenliği kavramının tarihsel süreç içerisindeki gelişimine bakıldığında pek çok örnekle karşılaşılmaktadır. Ancak enerji kaynaklarına olan ihtiyacın vazgeçilemez boyutlara ulaştığı Sanayi devrimi kırılma noktalarının başında gelmektedir. Devletler enerji kaynaklarının kalkınmanın lokomotifini olduğunu bu süreçle birlikte görmüş, bu durum bu kaynaklar üzerine devletler tarafından yapılan mücadeleleri günümüze kadar taşımıştır. Bununla birlikte 20.yüzyılda bağımsızlığını kazanan enerji zengini ülkelerin kendi öz kaynaklarını millileştirme hareketleri de enerji güvenliği bağlamında önemli bir süreç olarak ele alınmaktadır.

Ancak modern enerji güvenliği kavramının ortaya çıkışı Arap-İsrail savaşları akabinde olmuştur. 1948 yılında İsrail'in kurulmasıyla başlayan ilk savaşı, 1956, 1967 ve 1973 savaşları izlemiştir. Bu savaşlarda Arap devletleri yenilmiş, İsrail kurulmuş ve hatta topraklarını genişletmiştir. Araplar özellikle savaşın kaderini belirleyebilecek büyük devletlerin desteğini görememiştir. Bu nedenle petrol üreticisi Arap devletlerinin İsrail yanlısı politikalar izleyen devletlere karşı uyguladığı petrol politikası sonucu 1973 petrol krizi vuku bulmuştur. Böylelikle salt askeri gücün dışında petrolün ilk kez bu ölçüde etkili bir silah olarak kullanıldığı bir süreç yaşanmıştır.

Arap devletleri, kendilerinden askeri, siyasi ve ekonomik açıdan güçlü olan İsrail'i ve onu destekleyen Batılı devletleri askeri bir savaşla yenememiş, ancak uyguladığı petrol politikalarıyla bu devletleri büyük bir şoka uğratmış ve küresel ekonomik sistemde dalgalanmalara yol açmıştır. Yaşanan bu sürece hazırlıksız yakalanan Batılı gelişmiş ülkelerde kısa süre içerisinde büyüme oranları eksilere dşm, işsizlik ve enflasyon oranları çift haneli rakamları grmştir. Bu çok dalgasından etkilenen veya etkilenme korkusu yaşayan bazı Batılı devletler de kendi çıkarları ve güvenlik öncelikleri çerçevesinde İsrail'e doğrudan destek olmama yolunu benimsemiştir.

Devletler de örgütler gibi kaynak bağımlıdır. Bu sebeple devletler açısından enerji kaynakları vazgeçilemez bir ihtiyaç haline gelmiştir. z kaynaklar yetersiz kaldığında, enerji ihtiyaı kıt kaynaklar olarak da nitelendirilebilen dış kaynaklardan sağlanmaktadır. Bu erevde devletlerin güce ve bu gücü kullanabilecek stratejilere ihtiyaı bulunmakta, gerekli hallerde de kaynak temini amacıyla ittifaklar yapmaktadır. 1973 krizinde de Batılı Devletler enerji güvenliği bağlamında yeni stratejiler üretmek zorunda kalmıştır. İç politikada tasarruf tedbirlerine gidilmiş, kendi sınırları içerisinde alternatif enerji kaynaklarının teminine ilişkin çalışmalar yapılmış, eylem planları ve kanunlar hazırlanmıştır. Dış politikada ise enerji alanında tedarikçi sayısı arttırılmaya çalışılmış, ortak çıkarlar temelinde ittifak sistemleri kurulmuştur.

Kısaca bu çalışmada 1973 Petrol Krizi'nin, bir yandan Neo-realizmin önermelerini destekler nitelikte, salt askeri unsurların dışında, ekonomik araçların da uluslararası ilişkilerde dominant bir belirleyici olması bakımından çarpıcı bir örnek olduğu, diğer yandan rgt Bağımlılığı Yaklaşımı'nı teyit eder nitelikte devletlerin kaynak bağımlısı olduklarına, bu kıt kaynağa erişimi güvence altına almak için aralarında ittifaklar yapmalarına ve ortak stratejiler geliştirmelerine güzel bir örnek teşkil ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu sayede enerji güvenliğinin multidisipliner yönüne de vurgu yapılmıştır.

KAYNAKÇA

“Special Reports: World Electricity Generation, Nuclear Power, And Oil Markets”, *IAEA Bulletin*, Vol: 1, 1990, s. 31-37.

“Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına Yatırımlar Artmalı”, *Enerji Dergisi*, Aralık 2014, s. 76-77.

AMADEO, Kimberly , “OPEC Oil Embargo: Causes and Effects of the Crisis”, *The Balance*, <https://www.thebalance.com/opec-oil-embargo-causes-and-effects-of-the-crisis-3305806>, (Erişim Tarihi: 08.12.2017).

ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi Cilt I: 1914-1980*, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, Ankara 1991.

BARTON, Barry vd., “Introduction: The Growth Of Concern For Energy Security”, Barry Barton vd., der., *Energy Security: Managing Risk in a Dynamic Legal and Regulatory Environment*, Oxford University Press, New York 2004, s. 3-16.

ÇESNAKAS, Giedrius, “Energy Resources In Foreign Policy: A Theoretical Approach”, *Baltic Journal of Law & Politics*, 2010, Vol: 3, Issue:1, s. 30-52.

CHERP, Aleh-Jessica Jewell, “The Concept Of Energy Security: Beyond The Four As”, *Energy Policy*, Vol: 75, December 2014, s. 415-421.

ÇELİKPALA, Mitat, *Enerji Güvenliği: NATO'nun Yeni Tehdit Algısı*, Mustafa Aydın, der., Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013.

DAVLETOV, Timur, “Rusya Federasyonu Enerji Güvenliği”, Sait Yılmaz der., *III. Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyumu Bildirileri*, Beykent Üniversitesi Yayınları, No: 76, 2010, s. 44-49.

DONNELLY, Jack, *Realism and International Relations*, Cambridge Universty Press, Cambridge 2000.

EDIGER, Volkan, “Dünyada ve Türkiye’de Enerji Güvenliği”, İstanbul Kültür Üniversitesi Konferansı: Enerji Güvenliği; Dünya ve Türkiye, İstanbul Kültür Üniversitesi Ekamer Yayınları, İstanbul 2010, s. 38-60.

EMBEL, Ersin, “Avrupa İçin Ortak Dış Politika Oluşturma Sürecindeki İlk Adımlar: 1973 Arap-İsrail Savaşı Ve Avrupa Birliği”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 13, No: 1, 2014, s. 75-90.

European Commission, “Energy Security Strategy”, <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy-and-energy-union/energy-security-strategy>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

FİDANBOY, Cemalettin Öcal–Hale Alan, “Kaynak Bağımlılığı ve Stratejik İşbirliği İlişkisi: Kaynak Özelliklerinin İş Birliği Oluşumuna Etkileri”, *Savunma Bilimleri Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 1, Mayıs 2013, s. 123-145.

GÜNEŞ, Ergin, “Günümüz Uluslararası Siyasal Sistemin Yapısı ve Güç Dağılımı”, *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 23, 2012, s. 78-101.

HILLMAN, Amy J. vd., “Resource Dependence Theory: A Review”, *Journal of Management*, Vol: 35, Issue: 6, 2009, s. 404-427.

International Energy Agency, “Energy Security”, <https://www.iea.org/topics/energysecurity/>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

International Energy Agency, “Our Mission”, <https://www.iea.org/about/ourmission/>, (Erişim Tarihi: 11.12.2017).

Israel Ministry of Foreign Affairs, “16 Statements by European Community Foreign Ministers and Foreign Minister Eban-November 1973”, <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook1/Pages/16%20Statements%20by%20European%20Community%20Foreign%20Minist.aspx>, (Erişim Tarihi: 09.12.2017).

ISSAWI, Charles, “The 1973 Oil Crisis and After”, *Journal Of Post Keynesian Economics*, Vol:1, Issue: 2, 1979, s. 3-26.

İçişleri Bakanlığı Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, “Güvenlik Terimleri Sözlüğü”, Ankara 2017.

İşYAR, Ömer Göksel, *Karşılaştirmalı Dış Politikalar Yöntemler-Modeller-Örnekler ve Karşılaştirmalı Türk Dış Politikası*, Dora Yayıncılık, Bursa 2013.

KARABULUT, Bilal, “Enerji Güvenliğine Küresel Ölçekli Bir Bakış”, *Savunma Bilimleri Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1, Mayıs 2016, s. 31-54.

KARADAL, Hikmet, “Kaynak Bağımlılığı Üzerine Yapılan Çalışmaların İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi”, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, 2014, s. 12-24.

KHANI, Arash Beidollah, “Egyptian–Israeli Relations, History, Progress, Challenges and Prospects in the Middle East”, *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*, Vol: 7, No: 3, 2013, s. 93-120.

KOLASI, Klevis, “Soğuk Savaş’ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 68, No: 2, 2013, s. 149-179.

LIEL, Alon, *Turkey In the Middle East: Oil, Islam and Politics*, Lynne Rienner Publishers, Colorado 2001.

MÅNSSON, Andre vd., “Assessing Energy Security: An Overview of Commonly Used Methodologies”, *Energy*, Vol: 73, August 2014, s. 1-14.

MCMAHON, Tim, “Historical Crude Oil Prices”, *Inflation Data*, https://inflationdata.com/Inflation/Inflation_Rate/Historical_Oil_Prices_Table.asp, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

NATO, “Energy Security”, <http://www.natolibguides.info/energysecurity>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

ÖZTÜRK, Salih-Selin Saygın, “1973 Petrol Krizinin Ekonomiye Etkileri ve Stagflasyon Olgusu”, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 12, s. 1-12.

REID Keith, “1973 Oil Crisis”, *National Petroleum News* 96, Vol: 9, August 2004, s. 18-19.

ROBERTS, Sam, “The Six-Day War”, *The New York Times Upfront*, April 2012, s. 16-19.

SANDER, Oral, *Siyasi Tarih 1918-1994*, İmge Kitapevi, İstanbul 2005.

SELÇUK, Işıl şirin, *Küresel Isınma, Türkiye'nin Enerji Güvenliği ve Geleceğe Yönelik Enerji Politikaları*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2010.

SEVİM, Cenk, “Petrol Rezervlerinin Zirve Noktasının Enerji Güvenliği Açısından Büyük Enerji Pazarları (ABD, AB, Çin Ve Hindistan) Üzerindeki Etkileri”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl 6, Sayı 11, s. 53-72.

SHEPPARD, Jerry Paul, “A Resource Dependence Approach to Organizational Failure”, *Social Science Research*, Vol: 24, 1995, s. 28-62.

STEPHENS, Elizabeth, “Caught On The Hop: The Yom Kippur War”, *History Today*, October 2008, s. 44-50.

The Global EnergyAssessment (GEA) Writing Team, *Toward a Sustainable Future*, Cambridge University Press, Cambridge 2012.

The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), The Fifth Assessment Report, https://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/syr/AR5_SYR_FINAL_Annexes.pdf, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

TONINI, Alberto, “Energy Security and Diversity of Supply within the European Union 1973-2008”, *Wilson Center*, <https://www.wilsoncenter.org/publication/energy-security-and-diversity-supplywithin-the-european-union-1973-2008>, (Erişim Tarihi: 09.12.2017).

TURHAN, Salih, “Stagflasyon ve Maliye Politikası”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt: 43, 1987, s. 433-455.

US Energy Department, “Energy - Timeline of Events: 1971 to 1980”, <https://energy.gov/management/office-management/operational-management/history/doe-history-timeline/timeline-events-1>, (Erişim Tarihi: 09.12.2017).

YERGIN, Daniel, “Ensuring Energy Security”, *Foreign Affairs*, Vol: 85, No: 2, April 2006, s. 69-82.

YERGIN, Daniel, *Enerjinin Geleceği: Petrol, Doğalgaz, Elektrik*, çev. Ümit şensoy, Optimist Yayınları, İstanbul 2014.

YILMAZ, Ayşe Küçük-Triant Flouris, *Corporate Risk Management for International Business*, Springer, Singapore 2017.

YORKAN, Arzu, “Avrupa Birliği’nin Enerji Politikası ve Türkiye’ye Etkileri”, *Bilge Strateji*, Cilt 1, Sayı 1, Güz 2009, s. 24-39.

YOUNGHO, Chang-Yao Lixia, “Energy Security and Climate Change in ASEAN: Implications and Policies,” Mely Caballero vd., der., *Energy and Non-Traditional Security (NTS) in Asia*, Springer, New York 2012, s. 31 – 46.

Structured Abstract

Energy resources had always been of vital importance for human life. This importance started with being able to survive in ancient times, increased after the colonization and industrial revolution and had become an indispensable element nowadays.

In this study, a discussion about the evolution of the concept of energy security is presented through the analysis of the case of 1973 oil crisis, the critical juncture led to a shift of modern understanding of energy security. This discussion, embracing the neorealist perspective and following the approach of source dependency, calls for a conceptual widening of energy security by including the economic dimension into the concept. This paper, along with this conceptual stretching, elucidates the impact of the 1973 oil crisis on global economy as well with a specific focus on the strategies that were taken by Western countries so as to tackle with the crisis along with the precautions.

Despite the possibility of citing multiple energy resources, with the increasing importance from various aspects, oil had come to the forefront more than any other resource. The challenges experienced during the First and Second World War and the bipolar nature of the world during the Cold War had great importance in this regard. During both wars, states required oil resources in order to preserve and develop their power capacities and searched for the ways of acquiring those regions owing those resources and developed strategies towards this goal. Even after the Second World War oil had been an instrument for the reindustrialization period as a basic resource. Today, oil is the most consumed energy resource throughout the world. This importance is expected to continue in the years ahead.

Despite energy resources had been included in the states security preferences after the last quarter of the 20th century, a universal definition regarding energy security could not be developed. The most important reason for this is the differentiation of the term's meaning among the actors. For example, while some states put energy demand security to the center of energy security, other states put energy supply to the center of their focus. However, it cannot be argued that there

have not been any studies on the definition of this term both from academicians and international organizations. Those definitions developed helped drawing a frame for energy security. In this context, it is possible to analyze energy security in three dimensions, such as physical, economic and environmental sustainability.

The lack of a universal respected definition also caused a lack of an approach in the international relations theories, which will fully encompass the energy security concept. However, it is possible to develop an explanation through concepts such as security, power and interest relations, as some organizations usually refer to. The neorealist approach becoming popular in the late 70's could be regarded as one of those efforts. This approach does not regard the concept of power as just military power, but also attaches importance to the economic power elements. Thus, a link could be forged between energy resources as an economic value and the concepts of power, interest and security. On the other side, it is possible to argue that the energy security concept is related to more than one discipline. This provides a multidisciplinary quality to energy security. In this respect, the term can be explained by the resource dependency approach. According to this approach organizations need resources to survive. While it is not possible to provide this need from their own resources, it is necessary to obtain this need from external sources. However, providing resources from external environment requires an amount of power capacity. This power is only effective when it is supported by a good strategy and planning. However, the resource dependency approach puts emphasis on cooperation for providing resources. Cooperation is an enabler quality in obtaining resources.

It is possible to take the 1973 Oil Crisis as an example in this respect. The starting point of the crisis was the establishment of a Jewish State in 1948 on Palestine territory. With the four wars taking place between 1948 and 1973, not only the state of Israel was established but also it subsequently extended its territory. These wars were the most notable cause for the 1973 Oil Crisis. Arabic states regarded the support of the West to Israel as the main cause of their defeat and tried to use oil, the most effective tool at their hand against these states. Arabic states were not able to defeat Israel and western

allies who were militarily, economically and politically more powerful than them. The Arabs' mean of retaliation was limited to oil pricing policies, which nevertheless had a tremendous impact on western oil importing countries. This situation had caused some devastating results regarding global economy and energy security.

There have been substantial implications of this oil crisis regarding the perception of energy security up until today. Before anything else, the emphasis on energy security increased. States have understood the importance of being independent from foreign energy supply. Particularly, the energy supply security concept was reshaped and the terms of accessibility, both in economical and sustainability-oriented terms came to forefront. With these concepts, states adapted novel energy policies and leaned towards alternative resource and routes. They also adapted collective struggle tactics and formed alliances and common strategies.

This conspicuous example shows us that in consistence with the resource dependency theory, states like other organizations require energy supplies to survive. However, this requirement turns into a struggle and increases states' interdependencies. Thus, energy resources turn into a powerful economic tool determining the structure of international relations additional to the neorealist importance of military power.